

KAMENNÁ BABA

NATURA 2000



NATURA 2000 je názov sústavy chránených území členských krajín Európskej únie. Hlavným cieľom jej vytvorenia je zachovanie európskeho prírodného bohatstva – najvzácnejších a najohrozenejších biotopov¹ a druhov na území štátov EÚ.

Sústavu NATURA 2000 tvoria **chránené vtáčie územia** vyhlasované s cieľom ochrany vtáctva a **územia európskeho významu** s cieľom ochrany ostatných vzácných a ohrozených rastlinných a živočíšnych druhov a ich biotopov.

O zaradení územia do sústavy NATURA 2000 rozhoduje Európska komisia, ktorá ho vyberá z predložených návrhov jednotlivých členských krajín.

ÚZEMIE EURÓPSKEHO VÝZNAMU KAMENNÁ BABA



Celkový pohľad na navrhované územie európskeho významu Kamenná baba

Identifikačný kód územia: SKUEV0207

Nadmorská výška: 545 - 995 m. n. m.

Rozloha: 339,98 ha

Okres: Prešov

Kraj: Prešovský

¹ prírodný životný priestor charakterizovaný určitými vonkajšími podmienkami a súborom v ňom žijúcich organizmov (rastlín a živočíchov)

PRÍRODNÉ POMERY

Územie európskeho významu (ÚEV) Kamenná baba pozostáva z dvoch nerovnako veľkých častí predelených cestou medzi obcami Lipovce a Lačnov. Podstatná časť územia spadá do orografického celku Branisko, menšia časť nazývaná Na skaly zaberá juhozápadné časti Bachurne.



Skalná brána Vrátnica

Geologické podložie územia je tvorené prevažne dolomitmi - medzi obcami Lačnov a Lipovce je priamo na jadrovú časť Braniska nasunutý príkrov dolomitov z obdobia triasu (druhojory), časť Na skaly je tvorená ostrovom dolomitov, ktorý vystupuje z treťohorného vnútrokarpatského flyšu. V území sa nachádzajú bizarné geomorfologické útvary sústredené predovšetkým v Národnej prírodnej rezervácii (NPR) Kamenná baba. Lačnovský potok tu vyhlbil kaňonovitú roklinu, kde sa v koryte potoka vytvorila sústava vodopádov nazvaná Prahy. Nápadná je skalná veža Mojžišov stĺp, skalná brána Vrátnica, či útvar zvaný Kamenná baba. V skalách tzv. „lipoveckého krasu“ sa nachádza viacero väčších i menších jaskýň. Najznámejšie sú Komín (v NPR Kamenná baba) a Zlá diera (v časti Na skaly). Jaskyne sú dôležitým zimoviskom viacerých druhov netopierov.

Lesy pokrývajú viac ako 90 % územia. Plošne sú najviac zastúpené vápnomilné bučiny, významný je však aj výskyt reliktných borín. Mozaiku lesných porastov dopĺňajú kvetnaté i kyslomilné bučiny a sutinové lipové javoriny. Charakteristickým prvkom územia sú rastlinné a živočíšne spoločenstvá viazané na skalné útvary. V juhovýchodnej časti územia sa ešte zachovali lúky a pasienky, ktoré sa aj v súčasnosti, no už v menšej miere, využívajú na pastvu oviec.

V území bol zaznamenaný výskyt 10 biotopov (5 lesných, 5 nelesných), 2 rastlinných a 3 živočíšnych druhov európskeho významu (cicavce). Neodmysliteľnou súčasťou územia je však aj vtáctvo. Z vtáčích druhov k tým najzácnejším v území patrí bocian čierny (*Ciconia nigra*), orol skalný (*Aquila chrysaetos*), včelár lesný (*Pernis apivorus*), výr skalný (*Bubo bubo*). Okrem biotopov a druhov európskeho významu sú v území zastúpené i ďalšie národné významné biotopy a druhy.



Interiér vápencovej bučiny



Skalná spoločnosť nad kaňonom Lačnovského potoka



Bocian čierny (*Ciconia nigra*)

NEGATÍVNE VPLYVY

Medzi javy ohrozujúce kvalitu životného prostredia v ÚEV Kamenná baba patria javy prírodné (bez možnosti ovplyvnenia človekom), predovšetkým dôsledky dlhodobějších klimatických zmien (mnohokrát vyschnuté koryto Lačnovského potoka a nefunkčné vodopády). Lesné porasty v území boli v minulosti ovplyvňované imisiami, čo sa ešte aj dnes prejavuje na zdravotnom stave hlavne ihličnanov.



Poniklec slovenský (*Pulsatilla slavnica*) – ohrozený druh flóry Slovenska

Druhú skupinu predstavujú činnosti priamo zapríčinené človekom. Je to najmä pohyb mimo vyznačených chodníkov, nekontrolované prieskumy a vyhľadávanie nových jaskýň, skalolezectvo, zakladanie ohnísk a s tým súvisiace lesné požiare, zošliapavanie spojené s eróziou pôdneho krytu, vyrušovanie dravcov počas hniezdenia, odber vody z tokov a prameňov pre rekreačné zariadenia.

Lúky a pasienky, ktoré vznikli činnosťou človeka, sú naopak závislé na jeho aktivitách (kosenie, pastva). Zánik tradičného hospodárenia alebo len sporadické využívanie častí lúk a pasienkov v území vedie postupne k ich zarastaniu drevinami a k ústupu viacerých bylinných druhov.

OCHRANA ÚZEMIA

Hlavným cieľom ochrany tohto územia je zachovanie priaznivého stavu biotopov a druhov európskeho významu, ktoré sa v území vyskytujú. Náležitá pozornosť sa však venuje aj ochrane biotopov a druhov, ktoré sú dôležité z národného hľadiska.

Naplnenie týchto cieľov ochrany si vyžaduje špecifickú starostlivosť o územie, ktorú nebude možné zabezpečiť bez účasti vlastníkov a užívateľov. Starostlivosť o územie bude zabezpečená prostredníctvom určenia rôznych **stupňov ochrany** pre jednotlivé časti územia a vypracovania **programu starostlivosti**, v ktorom budú zakotvené spôsoby obhospodarovania územia.



Sokolja jaskyňa v NPR Kamenná baba



Skorá jar v Kamennej babe



Mojžišov vodopád v NPR Kamenná baba

Slavkov
Čierny



Smerová tabuľa k jaskyni Zlá diera



Uchaňa čierna (*Barbastella barbastellus*) patrí k návštevníkom jaskyne Zlá diera



Horné časti jaskyne Zlá diera



K vzácnym patrí stretnutie s pľachom sivým (*Glis glis*)

Zubřík

Kopytovský potok

Ren



Šin



Podkovár malý
(*Rhinolophus hipposideros*)



Ren

úžovské Pe

nčíšovský potok



Lipovce

dliar

Štefanovce

Hermanovce

Lazný

Hermanovský potok



Reliktné boriny sú významným lesným biotopom územia



Pastva oviec prispieva k udržaniu lúk a pasienkov

Každé územie európskeho významu sa po schválení Národného zoznamu navrhovaných ÚEV vládou SR (17.3.2004) považuje za chránené územie. Je to štádiom tzv. **predbežnej ochrany**, ktorej cieľom je zabezpečiť, aby sa stav európsky významných druhov a biotopov v území nezhoršoval. Toto obdobie môže trvať až 9 rokov, pričom počas prvých 3 rokov je národný zoznam posudzovaný v Európskej komisii a dochádza k definitívnemu výberu územia do sústavy NATURA 2000 a do max. ďalších 6 rokov dôjde k vyhláseniu územia. Predbežná ochrana je realizovaná prostredníctvom stupňov ochrany uvedených v národnom zozname.

Podrobný zoznam parciel so zaradením k príslušnému stupňu ochrany pre ÚEV Kamenná Baba ako aj všetky ďalšie informácie o sústave NATURA 2000 na Slovensku nájdete na www.soprs.sk/natura.

Stupne ochrany. Podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny je územná ochrana na Slovensku zabezpečovaná prostredníctvom stupňov ochrany. Najmenšie obmedzenia v prospech ochrany prírody predstavuje 1. stupeň (platí na celom území SR), najprísnejší je 5. stupeň (o. i. zahŕňa zákaz pohybu mimo vyznačených turistických chodníkov, zberu plodov a rušenia pokoja v záujme prítomných živočíchov a samozrejme vylučuje hospodársku činnosť). V prípade zónovania územia, jednotlivým zónam zodpovedajú príslušné stupne ochrany (zóna A = 5. stupeň, zóna B = 4. stupeň, zóna C = 3. stupeň, zóna D = 2. stupeň. 1. stupeň nemá pridelenú zónu).

STAROSTLIVOSŤ O ÚZEMIE

Medzi odporúčané spôsoby obhospodarovania územia patrí:

na lúkach, pasienkoch:

- kombinovaná pastva a kosenie (možná kombinácia jarného kosenia s následným extenzívnym prepásaním územia hovädzím dobytkom alebo ovcami),
- výrub náletových drevín a zabraňovanie zmladzovania,
- usmerňovanie návštevnosti vo vybraných častiach územia (vybudovanie náučného chodníka);

v lesných porastoch: v NPR Kamenná baba

- bezzásahový režim, pri kalamitných situáciách možná výnimka;

v ostatných lesných porastoch

- zvyšovanie rubnej doby, predlžovanie obnovnej doby, zvyšovanie podielu prirodzenej obnovy,
- zachovanie alebo cieľené obnovovanie pôvodného druhového zloženia lesných porastov, postupné znižovanie zastúpenia stanovištna nepôvodných druhov drevín,
- využívanie šetriacich spôsobov sústreďovania drevnej hmoty (kone).

Vyhláseniu územia a vypracovaniu programu starostlivosti s navrhovanými opatreniami bude predchádzať ich prerokovanie so zainteresovanými vlastníkmi a užívateľmi územia. Nezávisle na tomto procese môžete s otázkami a návrhmi už teraz kontaktovať pracovníkov RSOPaK Prešov.



Územie poskytuje vhodné biotopy pre chránenú salamandru škvrnitú (*Salamandra atra*)



Vemenník dvojlistý
(*Platanthera bifolia*)



K chráneným druhom živočíchov patrí i vretenica obyčajná (*Vipera berus*)



Výr skalný
(*Bubo bubo*)

ZOZNAM BIOTOPOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU V ÚZEMÍ

Typ biotopu

Kód NATURA 2000

(* prioritné biotopy)

Prirodzené a poloprirodzené travinno-bylinné biotopy

Pionierske porasty na plytkých karbonátových a bázických substrátoch zväzu <i>Alyso-Sedion albi</i>	6110*
Suchomilné travinno-bylinné a krovinové porasty na vápnomitom podloží (*dôležité stanovišťa vstavačovitých)	6120*
Nížinné a podhorské kosné lúky	6510

Skalné sutiny a jaskyne

Karbonátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou	8120
Nesprístupnené jaskynné útvary	8310

Lesné biotopy

Kyslomilné bukové lesy	9110
Bukové a jedľové kvetnaté lesy	9130
Vápnomilné bukové lesy	9150
Lipovo-javorové sutinové lesy	9180*
Reliktné vápnomilné borovicové a smrekovcové lesy	9100

ZOZNAM DRUHOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU V ÚZEMÍ

Skupina

Slovenský názov

Vedecký názov

(* prioritné druhy)

Vyššie rastliny

črievičník papučkový	<i>Cypripedium calceolus</i>
poniklec slovenský	* <i>Pulsatilla slavica</i>

Netopiere

netopier brvitý	<i>Myotis emarginatus</i>
netopier obyčajný	<i>Myotis myotis</i>

Šelmy

vlk dravý	<i>Canis lupus</i>
-----------	--------------------



Vlk dravý
(*Canis lupus*)



Plamienok alpský
(*Clematis alpina*)



Črievičník papučkový
(*Cypripedium calceolus*)



Skupina skál Kamennej baby

POVEŠŤ O KAMENNEJ BABE

Nedaleko obce Lipovce stál kedysi hrad. Jeho poslaním bolo strážiť dôležitú obchodnú cestu z Prešova do Levoče, ktorá viedla aj cez obce Šindliar a Lačnov.

Jednému z pánov Lipoveckého hradu, šťastne ženatému, sa narodil krásny synček. Jeho radosť však netrvala dlho, lebo po roku mu manželka zomrela. Chlapček, ktorý veľmi potreboval matkinu opateru, začal chradnúť. Hradnému pánovi nezostávalo nič iné len sa znovu oženiť.

Nová manželka bola síce krásavica, ale zlá a bezcitná. Aj vydať sa vydala len kvôli majetku.

Malý chlapček nezískal veru starostlivú opatrovateľku. Nuž a keď sa jej raz hradný pán opýtal, prečo sa o chlapčeka nestará, len zlostne mu odvrkla, že ona sa nevydávala preto, aby niekomu robila pestúňku. Hradný pán sa na ňu nahneval, ale ovládol sa, utíšil synčeka a potom bez slova odišiel do tmavej noci. Ale o chvíľu sa dieťa znova usedavo rozplakalo a macochu to rozzúrilo, schytila ho, odhodila

do kúta izby a sama sa išla zabávať. Malý chlapček plakal tak žalostne, že to duša jeho mŕtvej matky nevydržala, vrátila sa k nemu, postarala sa o neho tak, ako to len mamy vedia a chlápätko tíško zaspalo.

Keď sa macocha znova vrátila a videla, že dieťa sladučko spí v koliske, vošiel do nej nový srd. A hneď sa aj rozhodla, že dieťa zmárni. Vybrala ho z kolisky a nepozorovane sa vytratila z hradu. Vyškriabala sa na vysoké bralo, zastala na samom okraji a chcela dieťa zhodiť do priepasti, ktorá sa pod skalou otvárala. Vtom chlapček zaplakal a zrazu z ničoho nič sa zablysko a zarachotil strašný hrom....

A ráno, keď slnko zalialo celé okolie hradu svojimi hrejivými lúčmi, zbadali ľudia na vrchole skaly stáť kamennú ženu – macochu s dieťaťom v náručí.

Povrávalo sa, že to zasiahla ruka milujúcej matky.

Kým z hradu sa zachovalo len máločo, kamennú babu – skamenenú macochu - môžete vidieť i dnes....



KONTAKTNÉ ADRESY

Štátna ochrana prírody SR
Regionálna správa ochrany prírody a krajiny Prešov
Hlavná 93
080 01 Prešov
Tel.: 051/7732713
Fax: 051/7724179

www.sopsr.sk/natura

Autori fotografií: © M. Buday, © D. Dugas, ©, P. Kaňuch, © E. Némethy, © J. Voskár
Vydala: © Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica 2005
Financované z prostriedkov PHARE

